VII INFORME SOBRE LA SITUACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA (2013)

Síntesi i Conclusions

OBSERVATORI DE LA LLENGUA CATALANA

Promoció i supervisió:

Coordinació:

Autors:
Miquel Àngel Pradilla i Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT - IEC) i Natxo Sorolla Vidal (tècnic de la Xarxa CRUSCAT - IEC), per a la coordinació dels continguts.
Natxo Sorolla Vidal (Xarxa CRUSCAT - IEC), per al capítol «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística».
Anna M. Pla Boix (Universitat de Girona) per al capítol «Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris».
Pere Mayans (catedràtic d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN), Teresa Tort (especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua) i Maria Areny (catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN) per al capítol «Ensenyament».
Bernat López López (Universitat Rovira i Virgili) per al capítol «Els mitjans de comunicació i les indústries culturals».
Xavier Tenorio (Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació, CUSC-UB) per al capítol «Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció».
Miquel Àngel Pradilla Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT - IEC) per a les «Conclusions».
Xarxa CRUSCAT - IEC, Oriol Sagarra (Òmnium Cultural) i Daniel Mundet (Plataforma per la Llengua) per a la «Introducció».
Els autors de cada capítol per a la part corresponent de la «Síntesi de l'informe».

Autoria de cada capítol:
Els seus autors.

Autoria de la publicació:
Òmnium Cultural i Plataforma per la Llengua
C/ Diputació, 276
08009 Barcelona

Text revisat lingüísticament pel Servei de Correcció Lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans

Contacte:
Correu electrònic:
info@omnium.cat / *info@plataforma-llengua.cat* / *cruscat@demolinguistica.cat*
Web:
Òmnium Cultural *(http://www.omnium.cat)*
Plataforma per la Llengua *(https://www.plataforma-llengua.cat)*
Xarxa CRUSCAT - IEC *(http://blogs.iec.cat/cruscat)*

Publicació en línia:
L'obra és accessible en línia a:
http://www.observatoridelallengua.cat/publicacions/informe
http://blogs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/

Còpia i distribució de l'obra:
El *VII Informe sobre la situació de la llengua catalana (2013)* ha estat publicat sota llicència Creative Commons (Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0), els termes de la qual es poden consultar a l'adreça següent:
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.ca.

ISBN: 978-84-617-1822-1
Dipòsit Legal: DL B 20.970 – 2014

Síntesi i Conclusions

Informe sobre la situació de la llengua catalana (2013)

3. Síntesi de l'Informe 6

3.1. Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística 6

3.2. Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris 15

3.3. Ensenyament 21

3.4. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals 24

3.5. Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció 26

4. Conclusions 29

3. Síntesi de l'Informe

3.1. Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística

NATXO SOROLLA VIDAL
Xarxa CRUSCAT - IEC

Els territoris de llengua catalana continuaven sumits en la crisi econòmica, amb un replegament en les xifres macroeconòmiques i certa estabilització de les importantíssimes xifres d'atur, que el primer trimestre de 2013 van assolir un nou rècord, amb 1.799.000 d'aturats als tres principals territoris de llengua catalana (26,6% de la població activa). L'important creixement demogràfic de l'àrea havia situat la població en 13.602.973 habitants (any 2013). Amb tot, l'efecte del nou context socioeconòmic per primer cop en anys havia donat amb un **saldo negatiu de població**, amb una pèrdua de 35.146 habitants, generalitzada a la major part del territori. Així, des de l'any 2009 els fluxos migratoris observaven xifres negatives, per la reducció dels fluxos d'entrada de població i l'increment dels fluxos d'eixida, que sobretot afectaven Catalunya i el País Valencià. Amb tot, les dades disponibles apuntaven que l'increment de l'emigració es devia sobretot a població nascuda fora de l'Estat que retornava al seu país d'origen o marxava a un altre país, més que no pas a l'emigració de població autòctona. Pel que fa al creixement natural de la població, tot i que havia observat un increment des de finals dels anys noranta, l'any 2008 s'havia assolit l'índex màxim de naixements segons la mortalitat, i aquesta taxa s'estava replegant des d'aquesta data.

Pel que fa a la situació sociolingüística general, l'Enquesta Social Europea apuntava en la seua última onada (2012-2013) que el català era usat en l'àmbit familiar pel 12,5% dels residents a l'Estat espanyol, dels quals una tercera part l'utilitzava com a llengua única (4,4%) i dues terceres parts l'utilitzava juntament amb el castellà (7,9%), cosa que consolidava el català entre les llengües europees de demografia mitjana.

En l'explotació de resultats per territoris, les noves dades sociolingüístiques del cens de 2011 permetien actualitzar l'avaluació de les competències lingüístiques a Catalunya i les Illes Balears, que situaven el **creixement de població que declarava saber parlar el català en 1,77 milions de persones a Catalunya i les Illes Balears** durant les dues dècades i mitja de les quals es disposava de dades sociolingüístiques de tipus censal.

GRÀFIC 25. *Competències lingüístiques en català i població*

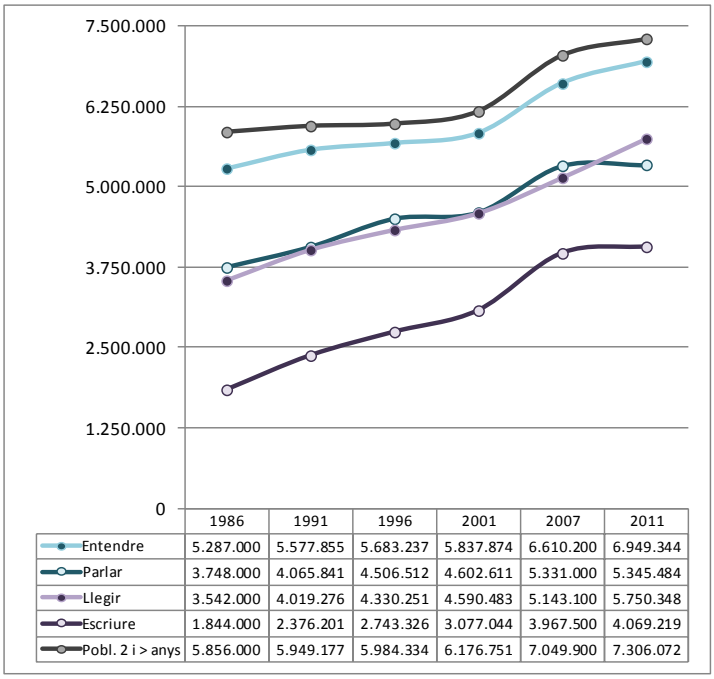

	1986	1991	1996	2001	2007	2011
Entendre	5.287.000	5.577.855	5.683.237	5.837.874	6.610.200	6.949.344
Parlar	3.748.000	4.065.841	4.506.512	4.602.611	5.331.000	5.345.484
Llegir	3.542.000	4.019.276	4.330.251	4.590.483	5.143.100	5.750.348
Escriure	1.844.000	2.376.201	2.743.326	3.077.044	3.967.500	4.069.219
Pobl. 2 i > anys	5.856.000	5.949.177	5.984.334	6.176.751	7.049.900	7.306.072

total a Catalunya. Període anys 1986-2011. Nombres absoluts

Font: Elaboració pròpia (Idescat, 2013*b*; Reixach, 1985).

Així, a **Catalunya** l'increment de persones que declaraven saber parlar el català entre l'any 1986 i l'any 2011 se situava en 1,60 milions de persones més, cosa que representava un **increment del 42,6% en el nombre absolut de parlants respecte al volum inicial de 3,75 milions de parlants de 1986**. Aquesta difusió de la competència oral del català havia estat superior al creixement general de la població, que se situava en 1,45 milions de persones més, cosa que havia permès incrementar la capacitat de parlar el català, fins i tot a nivell proporcional. Amb tot, en aquestes dues dècades i mitja s'observaven dos períodes diferenciats a Catalunya: mentre que entre 1986 i 1996 l'increment de la competència es produïa en un context demogràfic força estabilitzat, cosa que permetia l'increment de les competències també a nivell proporcional de tota la població, a partir de finals dels anys noranta fins ara l'increment dels fluxos migratoris se situava en un nivell similar, i fins i tot superior, al de la capacitat de difusió de la competència de la llengua, fet que de vegades ocultava aquest increment de la competència oral a nivell proporcional. Les tendències demogràfiques i sociolingüístiques a Catalunya apuntaven que durant aquesta dècada la difusió de la competència oral en català no només mantindria el seu creixement en xifres absolutes, sinó que de nou superaria la taxa de creixement poblacional, fet que permetria recuperar també els nivells de competència oral a nivell proporcional.

GRÀFIC 26. *Competències lingüístiques en català i població total a les Illes Balears. Període anys 1986-2011. Nombres absoluts*

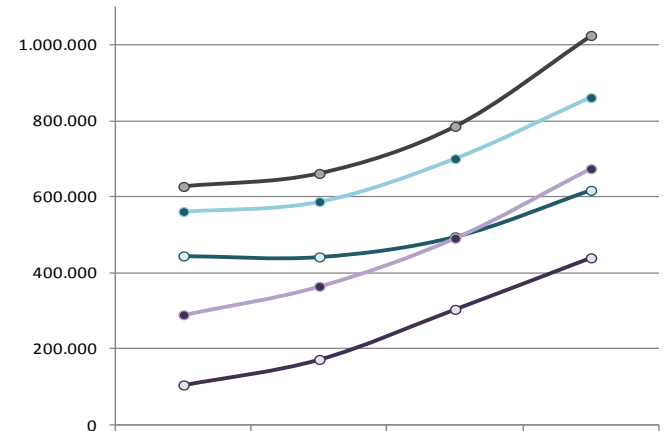

	1986	1991	2001	2011
Entendre	561.000	587.096	700.241	861.232
Parlar	444.000	441.340	494.341	616.761
Llegir	289.000	363.819	490.575	673.785
Escriure	104.000	171.240	303.140	438.866
TOTAL	627.000	661.306	785.420	1.024.868

Font: Elaboració pròpia (IBESTAT, 2014; Reixach, 1990).

A les Illes Balears durant les dues dècades i mitja l'increment va ser de 172.761 persones més que declaraven saber parlar el català, fins a arribar als 616.761 parlants l'any 2011, cosa que significava un increment del 38,9% en el gruix inicial de 444.000 parlants de català amb què comptaven l'any 1986. Les etapes havien estat distintes a les observades a Catalunya. Entre l'any 1986 i l'any 1991 no es va incrementar el nombre de parlants de català, i a pesar que aquestes xifres van reprendre, i fins a l'any 2001 el creixement va ser equivalent al de Catalunya, no van aconseguir superar el creixement poblacional de les Illes. Finalment, entre l'any 2001 i el 2011 la difusió del coneixement oral del català va créixer de manera molt ràpida, va superar la taxa de creixement de Catalunya, i va aconseguir mantenir la proporció de població que sabia parlar català, a pesar d'haver-se duplicat la taxa de creixement poblacional.

En referència a altres estudis que compilaven recerques demolingüístiques de diferents territoris, es destacava que, si bé Catalunya i Balears se situaven entre els tres territoris amb índexs positius de transmissió intergeneracional del català, juntament amb Andorra, **era possible que a Catalunya s'estigués mantenint el nivell de transmissió del català per població que no el tenia com a llengua inicial, o fins i tot es podia estar incrementant, però ben al contrari, a les Illes Balears aquest índex podria estar constrenyent-se** (Torres, en premsa).

Pel que fa als **usos lingüístics**, només es disposava d'anàlisis suficientment sòlides per a les enquestes de **Catalunya**, entre els anys 1997 i 2008. Tot i que s'observava un **decrement de l'ús del català a nivell proporcional**, tant en la mitjana d'ús global com

en diferents àmbits socials, aquest decrement era més intens a nivell proporcional que en nombres absoluts (Vila i Sorolla, en premsa). També s'apuntava que en tots els àmbits tractats (botigues, metges i bancs) s'havia produït una reducció sensible en el nombre absolut de parlants de català, però amb una cruesa especial en l'àmbit financer (Fabà Prats, 2012). En alguns punts clau, com la llengua inicial i la llengua amb els fills, les variacions no eren negatives, però en d'altres disminuïa lleugerament, com era el cas de la llengua habitual (Torres-Pla, 2012). Amb tot, es destacava que a Catalunya havia augmentat el nombre de persones que adoptaven el català en la transmissió, i que es tractava sobretot de persones amb un origen lingüístic familiar castellanoparlant. Per contra, els **al·loglots familiars** adoptaven en més ocasions el castellà que el català com a llengua d'ús general, cosa que apuntava a la necessitat d'aconseguir aproximar més la població al·loglota a la llengua catalana per part de la política lingüística catalana. Els investigadors indicaven diferents tendències que podien explicar les reduccions generals de l'ús del català, i en destacaven algunes de tipus demogràfic (immigració i reducció del nombre absolut de descendents d'autòctons) i sociolingüístiques (reducció del català com a llengua inicial, l'ús del castellà com a llengua de primera incorporació, l'avenç insuficient del català entre els parlants no nadius i la disminució de l'oferta en català dels professionals), però **en cap cas es detectava l'abandonament de l'ús del català entre els catalanoparlants inicials** de Catalunya.

Amb referència a la **població més jove de Catalunya** (15-34 anys), es destacava que els seus usos lingüístics continuaven sent molt diversos, i en general perduraven els dos grans grups lingüístics, als quals s'afegien els jóvens d'origen estranger amb el manteniment de les seues llengües inicials, combinades amb l'ús de les llengües existents al país de recepció, sobretot el castellà (Solé *et al*., 2013). Amb relació a estudis anteriors de la joventut, s'incrementava l'ús combinat de català i castellà, fent que tant catalanoparlants com castellanoparlants inicials utilitzessin més la seua segona llengua, qüestió que afavoria més el català que no pas el castellà. Així es ratificava també en la transmissió lingüística dels jóvens de Catalunya que tenien fills, pel fet que fins a **una tercera part dels castellanoparlants inicials feien servir el català amb els fills**, ja fos de manera exclusiva o juntament amb el castellà.

Entre les **fortaleses** de la llengua catalana a Catalunya se'n destacava la seua condició de llengua de demografia mitjana, el creixement constant dels coneixedors i el manteniment del seu ús entre els seus parlants nadius, així com oportunitats com ara un mercat en creixement. Amb tot, la llengua catalana tenia algunes **debilitats** importants, com ara la dificultat per a atraure coneixedors cap a l'ús, un coneixement inferior al de les llengües estatals i un ús molt feble com a llengua d'incorporació social per als nouvinguts, i s'hi vinculaven unes amenaces visibles com eren l'elevat nombre de parlants distants a la llengua i la reducció de parlants nadius, especialment en alguns territoris. Alguns investigadors apuntaven que alguns dels **objectius clau de la política lingüística** catalana havien de ser: l'ampliació del coneixement entre els nats a

l'estranger, potenciar l'oferta professional en català, iniciar les converses en català i difondre el manteniment lingüístic d'aquesta llengua, així com aprofitar el català en les primeres etapes educatives per a afavorir l'ús del català amb els fills. En tot cas, es feia palpable la necessitat d'estendre aquest tipus d'anàlisi dels usos lingüístics a la resta de territoris, per tal de fer un diagnòstic precís sobre les tendències, especialment als altres dos territoris principals.

Amb referència a un punt clau del **País Valencià**, com era el de la **transmissió intergeneracional del català**, l'explotació territorialitzada permetia distingir dos àrees territorials ben diferenciades (Fabà i Montoya, 2012). A pesar que els resultats generals valencians mostraven un increment menut, de 2 punts percentuals, entre el percentatge de població que parlava català amb els progenitors i la que ho feia als fills, aquest estancament no era cohesionat en tot el territori. Es contraposaven zones amb dinàmiques de creixement del català (7 punts percentuals positius) amb àrees de trencament de la transmissió intergeneracional del valencià (−4 punts). Entre les primeres s'agrupaven comarques amb el 40,5% de la població: algunes comarques de l'àrea de València (sense la ciutat), de la Regió d'Alcoi-Gandia i del nord de Castelló. En oposició, les comarques amb pèrdues en la transmissió intergeneracional del català eren liderades per les comarques de les tres capitals de província, que agrupaven el 38,7% de la població. Així, es produïen pèrdues en la transmissió intergeneracional del català a les quatre principals ciutats del País Valencià (València, Alacant, Elx i Castelló), la proporció de catalanoparlants inicials que no transmetien la llengua als seus fills variava entre el 17% d'Elx i el 38% d'Alacant, i València i Castelló es situaven en una posició intermèdia (20% i 21%, respectivament).

En el camp dels **usos lingüístics** al País Valencià, altres recerques amb un prisma longitudinal (Casesnoves Ferrer, 2012) o centrades en el control de l'evolució sociolingüística segons els efectes del procés migratori (Sanjuan Merino, 2013) destacaven que el període sociolingüísticament més fatídic se situava entre els anys 1995 i 2005, i que durant el període actual (2005-2010) s'observava estabilitat en l'ús del català entre la població d'origen autòcton i, fins i tot, atracció. Amb tot, s'apuntava que algun àmbit clau, com els usos lingüístics amb els amics, havien patit retrocessos fins i tot entre aquesta població autòctona.

Així, el diagnòstics sociolingüístic al País Valencià destacava algunes debilitats, com ara l'associació del valencià amb els sectors socials més perifèrics, la discontinuïtat territorial de la zona d'atracció, i la concentració dels punts de trencament en les àrees de major centralitat demogràfica, social i econòmica. Amb tot, es destacava que el període més greu en el retrocés sociolingüístic s'havia produït entre els anys 1995 i 2005, i els resultats més contemporanis apuntaven a certa estabilització en aquests nivells inferiors. És per això que proposaven que les polítiques per a promoure la revernacularització del valencià havien de passar per establir lligams entre el sistema educatiu i les xarxes socials i familiars dels parlants més jóvens, i vertebrar el territori amb major protagonisme polític i econòmic d'aquestes zones d'atracció de parlants.

GRÀFIC 27. *Competències lingüístiques en català a les Illes Balears segons l'edat. Any 2011. Proporcions*

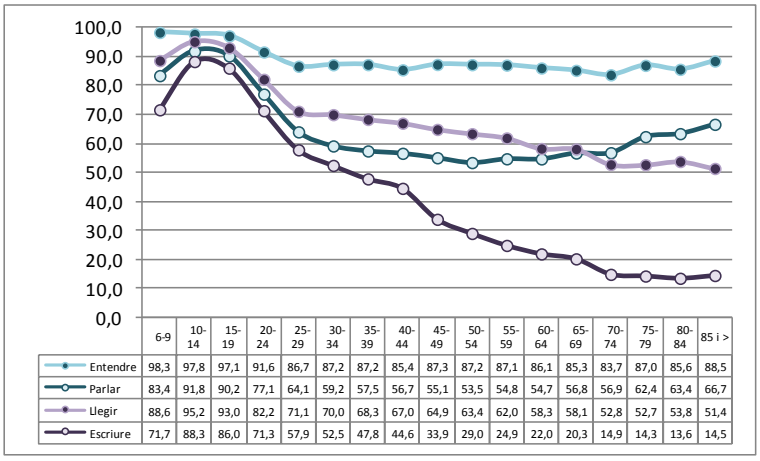

	6-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85 i >
Entendre	98,3	97,8	97,1	91,6	86,7	87,2	87,2	85,4	87,3	87,2	87,1	86,1	85,3	83,7	87,0	85,6	88,5
Parlar	83,4	91,8	90,2	77,1	64,1	59,2	57,5	56,7	55,1	53,5	54,8	54,7	56,8	56,9	62,4	63,4	66,7
Llegir	88,6	95,2	93,0	82,2	71,1	70,0	68,3	67,0	64,9	63,4	62,0	58,3	58,1	52,8	52,7	53,8	51,4
Escriure	71,7	88,3	86,0	71,3	57,9	52,5	47,8	44,6	33,9	29,0	24,9	22,0	20,3	14,9	14,3	13,6	14,5

Font: Elaboració pròpia (IBESTAT, 2014).

Pel que fa a les **Illes Balears**, el cens de 2011 permetia l'anàlisi sobre el coneixement del català, així com sobre la llengua inicial de la població.

Així, es destaca l'increment del coneixement oral del català entre els anys 1986 i 2011. Segons l'edat, el coneixement oral de la llengua se situava per sobre del 60% entre la població més gran, el mínim es situava entre el grup de 50 a 54 anys (53,5%), i les proporcions de coneixement oral de la població es recuperaven com més jove era el grup, fins a arribar a percentatges superiors al 90% en els grups d'entre 10 i 19 anys.

GRÀFIC 28. *Parlants inicials de català i parlants (saber parlar) a les Illes Balears segons l'edat. Any 2011. Nombres absoluts*

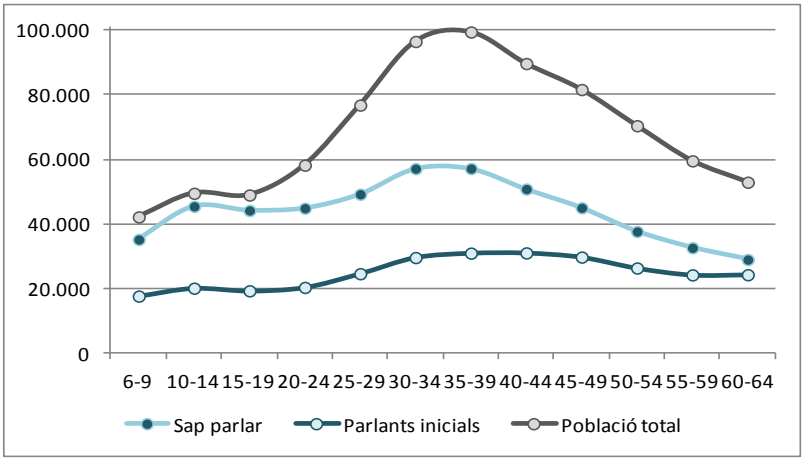

Font: Elaboració pròpia (IBESTAT, 2014).

Amb relació a la llengua inicial de la població balear, les dades mostraven que hi havia 410.143 parlants inicials de català (39,4%), 499.357 parlants inicials de castellà

(48%) i 130.206 parlants inicials d'altres llengües (12,5%). Segons l'edat, els parlants inicials de català només eren el grup més nombrós entre la població de 60 i més anys, s'observaven les proporcions menors de catalanoparlants inicials entre el grup de 30 a 34 (30,6%), i ascendien en els grups més jóvens, fins al 41,3% en el grup de 6 a 9 anys. Aquests mateixos resultats segons les illes, mostraven una oposició entre Mallorca, que seguia una dinàmica similar als resultats generals, Eivissa i Formentera, on el català se situava en una posició encara més perifèrica en tots els grups d'edat, i Menorca, on el grup més nombrós a tots els grups d'edat era el dels catalanoparlants inicials. Així, en general, a les Illes Balears la proporció de població que sabia parlar el català en comparació amb la població que no el tenia com a llengua inicial tenia els seus índexs majors com més jove era la població, fins al grup de 10 a 19 anys, en què al voltant del 85% dels que no tenien el català com a llengua inicial el sabien parlar.

GRÀFIC 29. *Llengua inicial a les Illes Balears segons*

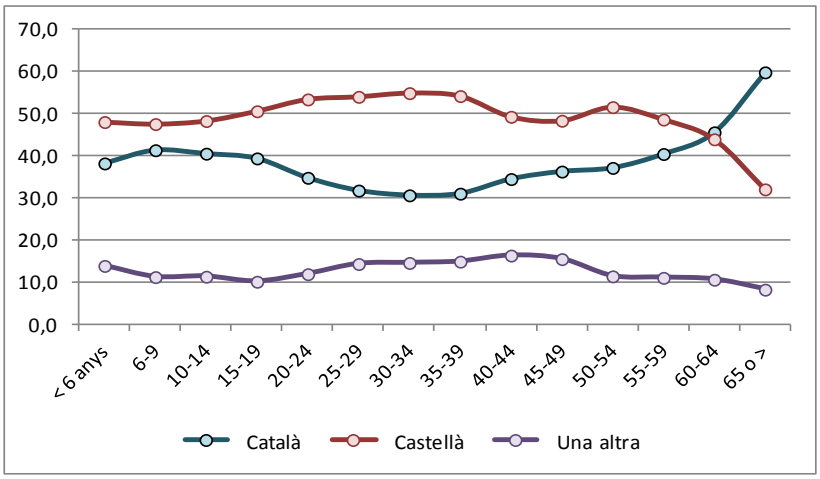

l'edat. Any 2011. Proporcions

Font: Elaboració pròpia (IBESTAT, 2014).

D'altra banda, les dades sobre l'avaluació de les competències lingüístiques bàsiques en el sistema escolar balear (IAQSE) disposaven de dades observades sobre la competència escrita en català, castellà i anglès de la població escolar, així com sobre els usos lingüístics declarats pels alumnes. Quant a aquesta última qüestió, el 30,2% dels alumnes de 4t d'educació primària no utilitzaven el català en cap dels àmbits estudiats (familiar, amics o companys de classe al pati). Aquesta proporció era menor a Menorca (10,6%), mentre que a Mallorca i les Pitiüses el percentatge era superior (30,8% i 41,3%, respectivament). Comparativament, l'estudi fet a alumnes de 2n de l'educació secundària apuntaven que el percentatge dels que no usaven el català en cap dels 3 contextos era major: el 41,3% dels alumnes. Pel que fa a les competències lingüístiques escrites, en l'últim curs de l'educació obligatòria **el percentatge d'alumnes que *consolidaven* la competència en català (69,8%) i en castellà (69,4%)**

era similar, mentre que la consolidació en llengua anglesa era molt menor (37,5%). Per illes, la competència lingüística en català era similar a totes les illes, mentre que la competència en castellà i anglès era major a Eivissa i Formentera que no pas a Mallorca i Menorca. Pel que fa a la llengua utilitzada a les proves de selectivitat, amb un creixement gradual de l'ús del català des de l'any 1992 (26,9%) fins a l'any 2013 (80,4%), aquest últim any havia estat el primer en què l'ús del català s'havia reduït, lleugerament, en 0,7 punts.

En el cas de l'Alguer i del Carxe, es comptava amb nous resultats sociolingüístics. El cas de **l'Alguer**, centrat en un estudi demolingüístic en escolars a finals dels anys noranta, confirmava l'estat extrem en què es trobava la llengua. Així, tot i que en la generació dels progenitors es comptabilitzava certa presència del català en la transmissió intergeneracional, en la generació d'aquests escolars eren completament estranys els casos de nens que utilitzaven només el català amb els seus progenitors, i els qui feien ús del català combinat amb l'italià no superaven una desena del total. Així, les famílies que només transmetien l'italià eren hegemòniques. Pel que fa al **Carxe**, les entrevistes realitzades a un important gruix de la població mostraven que a pesar que el català tenia un espai molt ampli entre la població adulta, la major part de les parelles actuals eren lingüísticament mixtes i, per tant, es composaven d'un membre catalanoparlant i un altre castellanoparlant, i a la vegada, que aquestes parelles havien trencat majoritàriament la norma tradicional en què cada membre de la parella mixta mantenia la seua llengua per a dirigir-se al fill. Ben al contrari, que el component catalanoparlant transmetés només el castellà havia esdevingut majoritari. De fet, calia sumar a aquesta realitat dels autòctons el fet que en l'última dècada s'havia instal·lat un gran nombre de famílies estrangeres, majoritàriament britàniques, que no sabien parlar català i a penes coneixien el castellà. Així, l'autor de l'estudi sentenciava que «la reproducció primària del català està desapareixent d'aquest enclavament substituïda pel castellà».

Així, en general, la llengua catalana comptava amb certes **fortaleses**, com ara la seua demografia mitjana, el creixement constant dels seus coneixedors, la consolidació de competències lingüístiques en català entre la major part de la població instruïda al territori, o el manteniment del seu ús entre la major part dels seus parlants nadius. Però juntament amb aquest fet, la llengua catalana comptava amb **debilitats** importants, com ara el lligam de la llengua al País Valencià amb els sectors més perifèrics socialment, i el trencament de la transmissió intergeneracional del català en els principals nuclis urbans valencians, així com les àrees perifèriques de la llengua, dificultats importants arreu dels territoris de llengua catalana per a atraure coneixedors cap a l'ús, i l'ús molt feble com a llengua d'incorporació dels nouvinguts, associats també a algunes **amenaces**, com ara l'elevat nombre de parlants distants a la llengua, la reducció numèrica de parlants nadius per qüestions demogràfiques, i especialment en les àrees territorials més perifèriques, el desplaçament de la llengua. Amb tot, el període actual permetia descriure algunes **oportunitats**, com ara l'inici

d’un nou cicle demogràfic on s’aturaven els fluxos migratoris, i la incorporació en la vida adulta de noves generacions de jóvens autòctons amb unes competències lingüístiques importants i en un context amb major presència de població catalanoparlant inicial, que podia permetre el desenvolupament d’un marc sociolingüístic més favorable a la llengua pròpia. En el cas valencià, els investigadors coincidien a situar les etapes de retrocés en el període anterior a 2005, i en el període posterior pareixia haver-se alleugerit el procés. Així, en aquest territori era necessària l’articulació de dinàmiques de cohesió valencianitzadora entre escola, família i xarxes socials més properes, i arreu dels territoris calia aprofitar la posició de la llengua en les primeres etapes educatives (o crear-ne de noves) per a afavorir l’ús del català amb els fills, ampliar les competències entre la població nouvinguda, potenciar l’oferta professional en català, i estimular els mecanismes psicosocials i les normes sociolingüístiques favorables a l’inici de les interaccions personals en català, i en definitiva, potenciar les iniciatives per al manteniment i la difusió sociolingüística de la llengua catalana.

3.2. Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris

ANNA M. PLA BOIX
Universitat de Girona

L'estatus normatiu de la llengua catalana: retrocessos en un context d'incertesa.

Durant l'any 2013 s'han aprovat un ampli catàleg de disposicions normatives de rang legal i reglamentari d'incidència, directa o tangencial, en l'estatus normatiu de la llengua catalana. Bona part d'aquestes disposicions han estat concebudes amb l'objectiu d'avançar en el procés de normalització de la llengua pròpia i reforçar la protecció dels drets i deures lingüístics de la ciutadania. Nogensmenys, també s'han produït retrocessos importants en aquest procés de normalització lingüística i en la protecció jurídica de l'idioma, articulats jurídicament amb l'aprovació d'iniciatives legislatives i reglamentàries molt conflictives políticament i social, que s'analitzen amb deteniment en aquest informe.

Aquesta involució es dóna especialment a territoris com l'Aragó o les Illes Balears. En el cas aragonès, durant l'any 2013 s'aprova la Llei 3/2013, del 9 de maig, d'ús, protecció i promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó. Aquesta llei resulta especialment lesiva pel reconeixement i l'estatus normatiu de la llengua catalana a la Franja. El seu articulat no conté ni una sola referència explícita a la llengua catalana i li canvia la denominació pel circumloqui eufemístic i acientífic «llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental de la Comunitat Autònoma» (LAPAO). Articula una involució sense precedents en el reconeixement i protecció de la comunitat lingüística catalana d'aquest territori.

Semblantment, seguint la dinàmica d'anys precedents, el 2013 també ha estat un any especialment lesiu pel que fa a l'estatus normatiu de la llengua a les Illes Balears. Entre d'altres iniciatives que s'estudien críticament en aquest INFORME, s'aprova el Decret 15/2013, del 19 d'abril, pel qual es regula el tractament integrat de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes. Aquesta disposició reglamentària aprovada per l'executiu presidit per José Ramon Bauzá representa una regressió sense precedents de l'estatus de la llengua pròpia en l'àmbit educatiu. De fet, redueix significativament l'ús de la llengua catalana en l'etapa educativa per la qual cosa es denuncia que acaba amb el model d'immersió lingüística vigent a les Illes els darrers anys.

Pel que fa a la dinàmica sociopolítica i al marc jurídic de la llengua al País Valencià, durant el 2013 no experimenta canvis rellevants i continua, per conseqüent, amb les tendències ressenyades als informes d'anys anteriors. Durant el període estudiat, s'han aprovat poques disposicions normatives d'incidència en matèria lingüística i continuen transcendint a l'opinió pública enfrontaments amb el món de l'activisme social.

D'entre les iniciatives que suscitaran més oposició pot destacar-se el tancament dels serveis de radiodifusió i televisió dependents de la Generalitat i la dissolució i liquidació de Radiotelevisió Valenciana, procés articulat jurídicament amb l'aprovació de la Llei 4/2013, del 27 de novembre.

Dit això, el buidatge dels treballs parlamentaris celebrats al llarg del 2013 als tres territoris esmentats, posen de manifest una evolució del dret lingüístic poc favorable a l'estatus normatiu de la llengua. De fet, pot afirmar-se sense pal·liatius que es consolida una vasta ofensiva contra el reconeixement i procés de normalització de l'idioma en diferents àmbits públics. El buidatge dels debats polítics celebrats als seus hemicicles al llarg del 2013 posa en evidència, a més, la divisió de l'arc parlamentari en aspectes puntals de la política lingüística. Val a dir que, en aquest context, la societat civil continuarà assumint, un any més, un paper rellevant en la defensa de la llengua.

A Catalunya, la producció normativa d'incidència en l'estatus de la llengua pròpia aprovada l'any 2013 ha estat més aviat migrada. L'etapa estudiada coincideix amb el primer any de vida d'una X legislatura especialment convulsa, amb el dret a decidir com a principal eix vertebrador del debat polític i parlamentari. No s'aprovarà, al llarg de l'any, cap disposició normativa amb rang de llei d'incidència en l'estatus jurídic de l'idioma. En canvi, sí que s'aproven diverses disposicions normatives de rang reglamentari que promouen la normalització de la llengua pròpia i que s'analitzen amb deteniment a l'INFORME. Val a dir que, enllaçant amb aquest objectiu de normalització, durant l'any 2013 se celebra el trentè aniversari de l'aprovació al Parlament de la primera llei de normalització lingüística catalana, la cèlebre Llei 7/1983, del 18 d'abril.

En qualsevol cas, als efectes que aquí interessen, malgrat que la producció normativa catalana d'incidència en el dret lingüístic hagi estat més aviat migrada, això no vol dir que no hagi centrat l'interès polític i mediàtic. Ben al contrari, al llarg de l'any 2013 centrarà especialment l'interès a causa de l'aprovació de la Llei orgànica 8/2013, del 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, també coneguda com a Llei Wert o LOMCE, iniciativa legislativa que vertebra una ofensiva jurídica sense precedents contra el model lingüístic a l'escola catalana.

Aquesta ofensiva jurídica contra el model de conjunció lingüística escolar es consolida just l'any que el model compleix trenta anys de vida. Garantit per primera vegada a la Llei 7/1983, del 18 d'abril, al llarg d'aquestes dècades s'ha consolidat com una clau de volta del procés de normalització lingüística de Catalunya. Aquesta circumstància explicarà la contundent resposta política i social a la norma, una resposta que s'articularà prioritàriament entorn a mobilitzacions de la comunitat educativa que, al llarg de l'any, centraran l'interès polític i mediàtic. De tot aquest procés en donen bon testimoni les hemeroteques. Coetàniament, aquest model lingüístic educatiu continuarà centrant, al llarg del període estudiat, diverses resolucions judicials de sales contencioses administratives d'òrgans de la jurisdicció ordinària —Tribunal Suprem i Tribunal Superior de Justícia de Catalunya— que el

continuaran qüestionant basant-se en interpretacions clarament restrictives de la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, del 28 de juny, sobre l'Estatut.

Pel que fa a la producció legislativa de l'Estat espanyol d'incidència en matèria lingüística continuarà essent, un any més, migrada. L'estudi de les disposicions normatives publicades al *Butlletí Oficial de l'Estat* durant aquest any evidencien que el dret lingüístic no experimenta innovacions rellevants. De fet, s'aproven poques disposicions normatives de rang legal d'incidència en l'estatut jurídic de les llengües. Un exemple l'ofereix la Llei 22/2013, del 22 de desembre, de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2014. La seva disposició addicional 51 contempla, entre altres previsions, que es consideraran activitats prioritàries de mecenatge aquelles concernents a «la promoció i la difusió de les llengües oficials dels diferents territoris de l'Estat espanyol dutes a terme per les corresponents institucions de les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia». D'altres lleis estatals contemplen referències explícites o tangencials a la llengua dispersament al llarg del seu articulat. Aquest és el cas de la Llei 19/2013, del 9 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern. El seu article 29 tipifica, com a infracció molt greu, qualsevol actuació que suposi discriminació per raó de llengua.

Pel que fa a les disposicions estatals de rang reglamentari, al llarg de l'any 2013 els butlletins oficials de l'Estat publiquen diverses normes d'incidència en matèria lingüística. Garanteixen avenços en àmbits, certament, molt puntuals. Poden destacar-se, a tall d'exemple i per totes, les Resolucions del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, del 12 d'abril de 2013, per la qual es convoquen subvencions per al foment de la traducció a llengües estrangeres; del 15 de març de 2013, per la qual es convoquen subvencions en règim de concurrència competitiva, per a l'edició de llibres; o del 20 de febrer de 2013, per la qual es convoquen subvencions per a l'edició de revistes culturals. A totes aquestes convocatòries estatals, s'hi inclou la referència a les llengües autonòmiques cooficials de les comunitats autònomes.

Quant a l'àmbit de l'Administració de justícia, un any més continua significant-se com a un dels àmbits públics menys permeables a la presència de la llengua catalana, com posen de manifest les estadístiques sobre usos lingüístics publicades durant el període estudiat. En el pla normatiu, s'aproven diverses disposicions que continuen valorant el coneixement de la llengua oficial i pròpia del lloc on es presten serveis com un mèrit en la provisió de les places. Així, doncs, durant l'any 2013 l'Estat espanyol no impulsa cap reforma normativa amb l'objectiu de donar compliment a les recomanacions formulades pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 24 d'octubre de 2012 en relació amb el seguiment de l'aplicació a l'Estat espanyol dels compromisos adquirits amb la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. Als efectes que aquí interessen, recordem-ho, en aquestes recomanacions del 24 d'octubre de 2012, el Comitè de Ministres deixava paleses les limitacions del marc normatiu de l'Estat espanyol i la seva manca d'actuació i voluntat de cooperació en diferents àmbits, molt especialment, el judicial. Més concretament, el Comitè de

Ministres del Consell d'Europa va formular a les autoritats espanyoles diverses recomanacions per a garantir el compliment dels compromisos assumits amb la ratificació del conveni, entre les quals se'l requeria a modificar el marc jurídic per tal de garantir expressament que les autoritats judicials penals, civils i administratives tramitessin, a les comunitats autònomes, els procediments en les llengües cooficials a sol·licitud d'una de les parts. També es va requerir a l'Estat espanyol que prengués les mesures jurídiques i pràctiques necessàries per tal de garantir que una proporció adequada de personal judicial que presti funcions a les comunitats autònomes on s'apliqui l'article 9 de la Carta tinguin un coneixement suficient de les llengües regionals o minoritàries emparades pel conveni, per a l'acompliment de les seves funcions professionals. Al llarg del 2013 no s'impulsa cap reforma normativa en aquesta direcció.

En aquest escenari, la regulació lingüística continuarà centrant, al llarg de l'any 2013 i seguint la tendència d'anys precedents, encesos debats a les Corts Generals espanyoles, especialment en el marc de les funcions d'impuls i control de l'acció de govern que tenen encomanades en un sistema parlamentari. S'hi formularan diferents preguntes, mocions i interpel·lacions, així com tramitacions de proposicions no de llei que situaran a l'hemicicle debats entorn de qüestions dispars vinculades al dret lingüístic. Algunes d'aquestes iniciatives s'analitzen amb deteniment a l'INFORME.

Dit això, durant el període estudiat i seguint la tendència d'anys precedents es continuen formulant diverses iniciatives amb l'objectiu de promoure el reconeixement i millorar la protecció jurídica de la llengua catalana a la Unió Europea. Si bé la seva eficàcia jurídica és més aviat migrada, bona part d'aquestes iniciatives serviran per a emfasitzar, una vegada més, les reivindicacions de millora en l'estatus normatiu de l'idioma a nivell europeu. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la iniciativa aprovada en seu de la Comissió de Cultura del Parlament Europeu tendent a promoure l'aprenentatge de les llengües minoritàries amenaçades de desaparició, entre les quals esmenta el català, des dels primers nivells educatius. La proposta es desprèn d'un informe sobre la diversitat lingüística a la Unió Europea elaborat per l'eurodiputat François Alfonsi. L'11 de setembre de 2013, els diputats europeus avalaran la conveniència de protegir el patrimoni lingüístic de la Unió amb l'aprovació de la Resolució del Parlament europeu sobre les llengües europees amenaçades de desaparèixer i la diversitat lingüística a la Unió Europea. Val a dir que aquesta iniciativa, adoptada en seu de les institucions comunitàries, s'aprova el mateix any 2013 en què el croat passa a ser la novena llengua oficial de la Unió Europea comptant amb la meitat de parlants que el català. S'explica pel fet que l'1 de juliol de 2013 la Unió Europea s'amplia a vint-i-vuit estats membres, amb l'ingrés de Croàcia.

I dins d'aquestes consideracions generals sobre l'estatus normatiu del català, cal fer menció també a tota l'activitat jurídica articulada entorn dels convenis, acords i d'altres activitats institucionals de col·laboració. De fet, durant el 2013 aquesta activitat ha estat notable. En el pla de la cooperació horitzontal, el 15 d'octubre de

2013 responsables del Política Lingüística de Catalunya, Galícia i el País Basc varen reunir-se per a fer el seguiment del protocol de col·laboració en matèria de política lingüística en el qual participen, des de fa anys, els tres governs. Així mateix, al llarg de l'any es continua promovent i enfortint la col·laboració entre les institucions dels diferents territoris. Sense crear estructures organitzatives noves, les que ja hi ha proporcionen uns rendiments certament positius, com és el cas de l'Institut Ramon Llull o, a tall d'exemple i per totes, la Xarxa Vives d'Universitats.

Pel que fa a la Catalunya del Nord, al llarg d'aquest 2013 s'han aprovat diverses iniciatives que, sia directament sia tangencialment, han incidit en el debat sobre la protecció jurídica de les dites «llengües regionals», entre les quals s'inclou la catalana. En destaquen dues especialment rellevants. La primera, és la constitució el març de 2013 del Comitè consultiu per a la promoció de les llengües regionals i la pluralitat lingüística interna. Convocat a requeriment del ministre de Cultura i de la Comunicació francès Aurélie Filippetti, se li encomanarà la tasca d'estudiar i aconsellar els poders públics sobre les modalitats d'aplicació dels compromisos adoptats per l'Estat francès en la signatura de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. La segona de les iniciatives que convé ressenyar es projecta en l'escenari parlamentari. El 28 de gener de 2014, l'Assemblea Nacional adopta en primera lectura una proposició de llei constitucional en què autoritza la ratificació de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, signada per França, recordem-ho, l'any 1999, però pendent de ratificació. En els debats parlamentaris celebrats en motiu de la tramitació d'aquesta iniciativa, es defensarà la conveniència d'emprendre una reforma de la Constitució francesa per tal de donar compliment a les objeccions formulades pel Consell Constitucional el 15 de juny de 1999 quan va advertir que la ratificació d'aquest conveni en seu del Consell d'Europa exigia una prèvia reforma constitucional.

I a tall de conclusió, durant l'any 2013 no es produeixen canvis rellevants en l'estatus normatiu de la llengua a Andorra i a l'Alguer. Pel que fa al Principat andorrà s'aproven algunes disposicions normatives que contemplen, dispersament al seu articulat, referències als usos lingüístics. Aquest és el cas de la Llei 12/2013, del 13 de juny, del comerç, o del Decret, del 24 d'abril, del reglament que regula les obligacions de facturació. En el pla de la política lingüística, al llarg del període estudiat s'han adoptat també diverses iniciatives governamentals amb l'objectiu de promoure la normalització de la llengua catalana i que s'estudien amb deteniment a l'INFORME. Pel que fa a l'Alguer, no es produeixen reformes normatives d'incidència en l'estatus jurídic de l'alguerès, per bé que sí que es formulen i impulsen diverses iniciatives amb l'objectiu de normalitzar-ne l'ús, que mereixen ser ressenyades. Així, durant l'any comença a desplegar-se l'acord de col·laboració formalitzat el 14 de novembre de 2012 entre la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de l'Alguer, concebut amb l'objectiu d'impulsar, durant vuit anys, les relacions econòmiques i comercials entre ambdós territoris, reforçar els intercanvis escolars i acadèmics, i difondre i consolidar l'ús social de la llengua catalana, en la seva vessant algueresa. Justament en el marc

d'aquesta vocació normalitzadora, el 21 de març de 2013 es presenta la campanya lingüística intitulada «En alguerés, té més gust», adreçada principalment a difondre la riquesa del patrimoni lingüístic alguerès. Aquesta iniciativa comptarà amb el suport de l'Ajuntament de l'Alguer, la Generalitat de Catalunya i associacions de defensa de l'idioma, i promou estendre'n l'ús social. Coetàniament, a Itàlia, la futura ratificació de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries continua centrant debats polítics i iniciatives parlamentàries. En són un bon exemple, per totes, la proposició de llei ordinària presentada per diversos diputats el 21 d'octubre de 2013 a la Cambra dels Diputats, sobre la ratificació i execució del conveni, o la iniciativa legislativa presentada el 8 d'agost de 2013 al Consell Regional de Sardenya adreçada a modificar l'article 1 de l'Estatut especial de Sardenya amb l'objectiu de garantir l'oficialitat del sard i el català a la regió. A l'INFORME se n'estudia amb deteniment el contingut i l'abast.

3.3. Ensenyament

PERE MAYANS
Catedràtic d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

TERESA TORT
Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua

MARIA ARENY
Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

Com també destacàvem en els dos informes anteriors, la situació de la llengua als sistemes educatius dels diversos territoris de parla catalana viu moments d'una gran tensió, especialment en aquelles zones on governa el Partit Popular (el País Valencià, les Illes Balears i Aragó) i òbviament a tot el conjunt de l'Estat espanyol, on serà d'aplicació la Llei Orgànica 8/2013, del 9 de desembre, per a la Millora de la Qualitat Educativa (LOMCE),[1] que pot comportar, entre altres qüestions, l'obligatorietat d'una oferta educativa vehiculada parcialment en castellà (una norma pensada per a Catalunya).

Tot plegat està significant un fre a la presència del català a l'escola. Un fre que va des de la proposta d'una llei estatal (la LOMCE) a la proposta de currículums suposadament trilingües a parts iguals (català,castellà,anglès) que són pensats, principalment, per a frenar l'expansió del català com a llengua vehicular (especialment a les Illes i al País Valencià), passant, és clar, per la pressió judicial que s'exerceix sobre Catalunya, que fa que ens trobem en un autèntic Dragon Khan jurídic.

En el cas de l'Alguer, com ja apuntàvem des de l'informe del 2010, el model d'ensenyament pràcticament voluntari i en horari no curricular de la llengua s'ha esgotat. Només podem destacar la continuïtat de la línia d'educació infantil en català de «La Costura», sobre la qual, però, pesen molts interrogants, especialment econòmics. Només es poden valorar com a aspectes positius les iniciatives d'alguns mestres o algunes activitats de caire extraescolar.

Pel que fa a la Franja, malgrat un discurs oficial clarament anticatalanista, no hi hagut un retrocés real de l'ensenyament de la llengua (tampoc un avenç, però). Com a dada curiosa, el 3 de juliol de 2013 es va signar un protocol de coordinació entre el Govern d'Aragó i la Generalitat de Catalunya, per al desenvolupament d'accions coordinades en matèria d'educació. Entre les actuacions que es comprometen a dur a terme hi ha facilitar l'aprenentatge del català (el nom hi apareix repetidament, en el

1. Vegeu la Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa, disponible a http://www.boe.es/boe/dias/2013/12/10/pdfs/BOE-A-2013-12886.pdf (consulta: 12 abril 2014).

text) i establir acords d'homologació dels estudis de català fets en l'ensenyament reglat.

A les Illes Balears és on s'ha produït més tensió entre la comunitat educativa i el Govern. L'oposició dels docents al decret de Tractament Integrat de Llengües (TIL) és, segurament, un dels episodis més destacats de la defensa de la llengua catalana de la història recent. Cal remarcar, però, el posicionament molt poc flexible del Govern Bauzà.

Al País Valencià el PP també ha aplicat un decret de plurilingüisme que estableix dos programes plurilingües, un que té com a llengua base el català (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià, PPEV), el qual assimila les actuals línies en valencià (PEV i PIL), i un altre en què la llengua base és el castellà (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Castellà, PPEC), el qual assimila el PIP, amb obligatorietat també d'incloure una assignatura no lingüística en anglès, a més del castellà (PPEV) o del català (PPEC), en tots dos programes.

A Andorra i a la Catalunya del Nord la situació és força similar a la que hi havia l'any anterior: la consolidació definitiva de l'escola andorrana per davant de les escoles espanyola i francesa, en el primer cas, i una situació força estable de l'ensenyament de la llengua catalana als centres educatius de la Catalunya del Nord, en el segon cas.

En el cas del Principat de Catalunya, la pressió judicial ha fet trontollar —de moment sense una repercussió important (numèricament parlant)— el model lingüístic de l'escola catalana. A tots aquests fets, però, cal sumar-hi les possibles repercussions que pot tenir contra la llengua catalana la nova llei d'educació espanyola, la LOMCE. Sortosament, la reacció de la societat civil catalana, mitjançant plataformes com Somescola.cat,[2] que han fet innombrables mobilitzacions arreu del territori, ha permès visualitzar en l'opinió pública l'ampli suport social que té el model lingüístic de l'escola catalana.

Cal fer, però, un advertiment en el cas del Principat de Catalunya: els primers resultats del Projecte RESOL,[3] un projecte de recerca del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona, demostren, per al cas dels joves, «la feblesa de l'oferta —si més no, de l'oferta atractiva— en el camp de la televisió, la música i Internet en català» o que entre el pas de primària a secundària hi ha «una caiguda molt significativa del català i un augment del castellà» entre les persones que no tenien el català com a llengua inicial. En general, hi ha un retrocés del català, i un d'especialment preocupant: el de la llengua (model d'ús lingüístic) del professorat, especialment a secundària.

Un dels casos analitzats és el de Mataró, una ciutat amb quasi 125.000 habitants, que no és ben bé cinturó de Barcelona, però que tampoc no és una capital comarcal

---

2. Per a més informació, podeu consultar el lloc web *http://www.omnium.cat/somescola-cat* (consulta: 12 abril 2014).

3 Vegeu http://blogs.iec.cat/cruscat/projectes-ressaltats/projectes-amb-participacio/projecte-resol-resocialitzacio-i-llengues (consulta: 12 abril 2014).

diguem-ne estàndard i no té tampoc una presència majoritària de catalanoparlants inicials (el 2007, segons dades de l'Idescat, només un 28,9% dels mataronins tenien com a primera llengua parlada el català, mentre que al conjunt del Principat era d'un 32'2%). La ciutat té una representativitat força interessant del que pot ser el conjunt de Catalunya (amb una lleugera tendència més a favor de la llengua castellana que no pas la resta del territori).

La dada que us comentàvem feia referència a la llengua emprada pels professors amb els alumnes (segons els alumnes i no segons els professors): mentre que a primària un 75,1% dels professors d'àrees no lingüístiques feien classe només o sobretot en català, a 1r d'ESO aquest percentatge baixava a un 66,5% de les classes. Un 22,8% a primària i un 31,6% a secundària feien la classe en català i castellà, fent servir, segurament, les mateixes normes lingüístiques que fa un ciutadà «estàndard» que sàpiga, i vulgui, parlar en català: dirigint-se en castellà a qui se li adreça en castellà i canviant de llengua sense adonar-se'n. Només un 2% fan les classes sobretot en castellà.

Una dada també preocupant és que només un 67,9% dels alumnes de primària i un 59,1% dels de secundària s'adrecen sempre als seus professors en català. Un 29,2% a primària i un 36,5% a secundària alternen les dues llengües i, també, sortosament, només un 3% i un 4,4%, respectivament, s'hi adrecen sempre en castellà.

Aquestes dades ens confirmen que el català no és la llengua vehicular única del sistema educatiu a Catalunya i que, en aquests anys, no s'han treballat adequadament unes pautes d'ús lingüístic favorables a la llengua catalana. Un advertiment…

3.4. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals

BERNAT LÓPEZ LÓPEZ
Universitat Rovira i Virgili

El 2013 un 42,3% dels exemplars difosos a Catalunya de premsa diària generalista va correspondre a capçaleres en català, per un 57,7% en castellà. Continua, doncs, l'expansió de la difusió de premsa generalista en català, en detriment de les capçaleres en castellà. En el subsector de la premsa diària gratuïta, les dades de distribució d'exemplars corresponents al 2013 indiquen una proporció d'un 19% per als diaris en català. L'increment respecte a l'any anterior s'explica sobretot per la desaparició de les capçaleres *Què!* i *ADN*, que s'editaven majoritàriament en castellà. Contràriament, no s'han produït canvis pel que fa a la premsa diària especialitzada (esportiva i econòmica), que es continua editant en castellà totalment o majoritàriament, amb excepció d'*El 9 Esportiu de Catalunya*, que no està controlat per l'OJD.

En total, a Catalunya el 2013 un 28,9% dels exemplars difosos de premsa diària van ser de capçaleres en català. Aquesta dada havia estat d'un 13,4% el 2010. Es constata doncs un fort increment en els últims anys pel que fa a la proporció d'exemplars difosos de premsa diària en català.

A mitjan 2013 va desaparèixer l'edició en paper de l'únic diari en català que es publicava a les Balears, el *Diari de Balears* o *dBalears,* substituïda per un nou diari, l'*Ara Balears*. La capçalera *dBalears* continua existint en versió digital. Al País Valencià el 2013 continuava sense editar-se cap diari en valencià, mentre que a Andorra es van seguir publicant en la llengua pròpia els quatre rotatius autòctons.

El 2013 continua essent molt clar el predomini del consum de revistes en castellà a tots els àmbits del domini lingüístic, sobretot pel gran pes de les revistes d'àmbit estatal. Entre els esdeveniments més significatius del període cal esmentar l'acord assolit entre les tres associacions de la premsa periòdica catalana per a crear una federació única que agrupi les capçaleres de l'ACPG, l'ACPC i l'APPEC. Al País Valencià la situació de la premsa no diària en valencià continua essent prou precària. Tampoc no sembla gaire falaguera la de la premsa en català a les Illes.

El 2013 un 59,3% i un 40,7% de l'audiència mitjana agregada de ràdio generalista d'àmbit estatal o autonòmic a Catalunya va correspondre, respectivament, a emissores en català i en castellà. El 2007 aquests percentatges van ser, respectivament, del 48,3% i el 51,7%. D'altra banda, la gran majoria dels continguts propis de les emissores catalanes d'àmbit local són en català. La crisi econòmica no sembla haver afectat aquest predomini aclaparador de les emissions en llengua pròpia a la ràdio de proximitat.

Al País València, l'esdeveniment més remarcable i polèmic del període en l'àmbit radiofònic va ser el tancament de les emissores de Radiotelevisió Valenciana, Ràdio 9 i

Sí Ràdio, el 29 de novembre de 2013. A això s'hi suma el tall forçat, el 21 de gener de 2014, de les emissions de Catalunya Ràdio i Catalunya Informació al País Valencià. A les Balears, el gener de 2014 va començar a emetre Ona Mediterrània, una emissora promoguda per l'Obra Cultural Balear i l'Associació Voltor que emet íntegrament en català a l'illa de Mallorca. La presència del català a la ràdio, però, continua essent minoritària a les Balears. A Andorra l'oferta radiofònica autòctona emet amb locució en català.

El 2013 no hi ha hagut grans variacions pel que fa a l'oferta de televisió en català al Principat. Les dades d'audiència certifiquen la bona salut de les emissions en català de Televisió de Catalunya. No obstant això, tant a l'oferta com al consum de televisió a Catalunya, predomina clarament la llengua castellana. Al País Valencià el 2013 ha estat un any negre per a les emissions de televisió en valencià, a causa del tancament dels canals de Radiotelevisió Valenciana. Tampoc no van prosperar les negociacions entre els governs català i valencià per a la represa de les emissions de TV3 al País Valencià. A la resta de territoris del domini no hi ha hagut canvis rellevants pel que fa a l'oferta de televisió en llengua pròpia.

Pel que fa al cinema de sala, les dades de 2012, les més recents disponibles, indiquen un lleuger increment en la proporció d'espectadors de cinema en català respecte del total d'espectadors de cinema: un 4,4%, cinc dècimes més que el 2011. Altres indicadors també semblen apuntar un lleu avanç del cinema en català a Catalunya, dins de la precarietat general de les xifres que ofereix. Pel que fa a l'edició de llibres s'observa un lleu increment de la proporció de la producció editorial en la llengua pròpia sobre el total dels títols publicats anualment a Catalunya (26,8% el 2012; el 2011 la proporció havia estat d'un 24,7%).

L'any 2013 ha continuat l'avanç de la presència de la llengua catalana a Internet, d'acord amb diversos indicadors. Novament la Xarxa sembla ser el mitjà o l'àmbit comunicatiu a on la situació de la llengua catalana presenta un millor estat de salut, juntament amb la ràdio. A principis de 2014 es va assolir la xifra de 71.065 dominis .cat registrats, un 80% més que el 2010. L'1 de març de 2014 es va arribar a la xifra de 150.520 tuitaires en català, un 65% més que l'any anterior. Un 63% de les empreses i institucions amb seu als territoris de parla catalana tenien el desembre de 2013 una web amb versió en català.

En l'àmbit dels mitjans periodístics en línia ubicats a Catalunya s'observa també un predomini aclaparador dels continguts en llengua catalana. El març de 2014, dels 94 mitjans digitals associats a l'ACPG, només tres difonien els seus continguts en castellà. Cal tenir en compte, però, que els mitjans en línia catalans amb més audiència difonen els seus continguts en llengua castellana (en concret, les versions digitals dels diaris *Sport* i *Mundo Deportivo*, i de *La Vanguardia*). Contràriament, dels 21 mitjans en línia membres de l'Associació de Mitjans Digitals de la Comunitat Valenciana, tan sols un difon els seus continguts en valencià. Tota la resta ho fan totalment o majoritàriament en castellà.

3.5. Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció

XAVIER TENORIO
Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB)

L'any 2013 s'ha vist marcat, un cop més, per dos factors: les diferents sentències judicials i les accions polítiques derivades de la majoria absoluta del PP al Congrés i al Senat espanyols. Pel que fa el primer punt, destaquen el seguit de sentències judicials que reconeixien el dret, als alumnes que ho sol·licitessin, de rebre l'ensenyament en castellà com a llengua vehicular a Catalunya. Aquest fet va crear una gran confrontació política entre els partits polítics catalans, per un costat, i els governs espanyol i català, per l'altre. En aquest aspecte, però, ha destacat la unitat en el rebuig d'aquestes sentències, tant del Govern com de la societat civil, el sector educatiu o la majoria de partits polítics.

Pel que fa l'àmbit polític, destaca l'aprovació definitiva de la Llei Wert el 10 d'octubre amb els vots favorables, únicament, del PP. Tot i les nombroses crítiques en contra, l'únic canvi de la llei respecte l'avantprojecte presentat l'any anterior va ser la supressió de l'obligació per part dels governs autonòmics d'assumir la matrícula de les escoles privades d'aquells alumnes que sol·licitessin l'ensenyament en castellà, ja que el Consell d'Estat ho va rebutjar.

Altres accions del Govern central van ser la voluntat de reforma de la normativa sobre el règim local, que eliminava la possibilitat que els ajuntaments pugessin exigir el català com a requisit per a les places públiques, o la batalla judicial en contra que els cursos del Servei d'Ocupació de Catalunya fossin únicament en català. Tampoc hi ha hagut avenços en la millora per la presència del català en l'àmbit de la justícia, tot i les demandes per a fer-ho per part del Govern català, ja que el secretari d'Estat de Justícia, Fernando Román, va negar la possibilitat que el Govern central pogués prendre cap mesura per a solucionar-ho.

A nivell institucional és destacable l'acceptació *de facto* de la presència del català al Senat per part del PP, en rebutjar una proposta d'UPyD per a abolir-la. Per contra, es va fer palesa la dificultat d'introduir la possibilitat de fer-lo servir en la nova reforma del Congrés. A més, a causa de la majoria absoluta del PP, no va poder tirar endavant cap proposta pel que fa la introducció del català i les altres llengües oficials fora del seu territori.

Si ens centrem en Catalunya, veiem que, òbviament, gran part del que ha passat a l'Estat espanyol ha tingut repercussió. Així, tant la Llei Wert com les sentències judicials o les altres accions s'han trobat amb el rebuig frontal tant del Govern com dels principals partits catalans, així com de la societat civil.

A banda d'això, la Generalitat de Catalunya ha seguit fent accions per a promocionar l'ús del català en diferents àmbits, i s'ha centrat en les subvencions, els acords amb col·legis professionals, noves línies d'ajuts o noves taxes per a promocionar l'ús del català en la cultura. Tot plegat, coincidint amb el 30è aniversari de la primera llei de Normalització Lingüística.

També hi ha hagut novetats pel que fa a la llengua de signes catalana, amb la creació del Consell Social de la Llengua de Signes Catalanes així com amb la signatura de diferents acords per a promocionar-la. Tot i això, els col·lectius de sords van denunciar que no s'estaven desenvolupant les polítiques necessàries per a la normalització.

Al País Valencià, destaquen les polítiques que ha seguit aplicant el Govern de Fabra. L'any 2013, la principal novetat ha estat el tancament de Canal 9 —deixant així al País Valencià sense cap canal en català, fora de les televisions locals—. Tampoc hi ha hagut avenços en el retorn de TV3. Tot i que els governs català i valencià van arribar a un acord de reciprocitat, no hi ha hagut cap voluntat política per a aplicar-lo.

També destaca, un cop més, la decisió de tancar línies en valencià en l'ensenyament públic. Així, en el curs 2013-2014 va començar amb 14.000 alumnes que es van quedar sense la possibilitat de ser inscrits en les línies en valencià. En aquest sentit, però, el Govern valencià ha començat a rebre les primeres sentències judicials que donaven la raó a les famílies que exigien el dret dels alumnes a ser escolaritzats en la línia en valencià.

Pel que fa a les Illes Balears, la notícia principal ha estat l'aprovació del Tractament Integrat de Llengües (TIL) que suprimia el model de conjunció en català a les escoles de les Illes. Aquest decret va provocar una gran mobilització de rebuig per part de docents i famílies, amb una vaga indefinida que va retardar tres setmanes l'inici del curs.

A la Catalunya del Nord és on, una vegada més, s'han notat més les retallades del Govern de la Generalitat de Catalunya: destaquen el tancament de la corresponsalia de TV3 al territori o les retallades en el sector educatiu per a promocionar l'ensenyament en català, que finalment va ser assumit per les institucions franceses.

A l'Alguer i a Andorra s'han produït poques novetats, més enllà de campanyes de promoció de l'ús de la llengua com el concurs de guions en català a Andorra o la campanya «En alguerés, té més gust».

A la Franja, la gran novetat ha estat l'aprovació de la nova llei de llengües per part del Govern de Luisa Fernanda Rudi, que substituïa la que va aprovar el Govern del PSOE la legislatura anterior i que, com a fet més destacat, anomenava el català com a «llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental» i l'aragonès com a «llengua aragonesa pròpia de l'àrea pirinenca i prepirinenca» (rebatejades popularment com a LAPAO i LAPAPYP), i que va trobar un gran rebuig polític, social i acadèmic.

Pel que fa a la projecció exterior de la llengua destaquen alguns canvis en l'Institut Ramon Llull, com el canvi del seu director, el canvi de seu i l'entrada d'alguns municipis balears i de la ciutat de Barcelona o la sortida d'alguns municipis valencians. L'Institut

també s'ha vist afectat per les retallades, amb una reducció del pressupost del 27,6%. Amb tot, ha seguit amb la seva tasca consistent en seminaris, formacions, organització de fires literàries (destaca, en aquest cas, el Saló del Llibre de París), etc.

Finalment, pel que fa a l'àmbit socioeconòmic, destaquen diferents campanyes, tant de Plataforma per la Llengua com del Consorci per a la Normalització Lingüística, consistents, per un costat, en les denúncies de casos de discriminacions lingüístiques i, per l'altre, en la promoció de la llengua en àmbits laborals, de consum i empresarials. Aquestes accions, per norma general, han tingut més bona acollida en els comerços petits i mitjans que en les grans empreses multinacionals, que són les menys receptives a l'ús del català.

4. Conclusions

MIQUEL ÀNGEL PRADILLA
Xarxa CRUSCAT - IEC

El decalatge temporal que hi ha entre el període avaluat en aquest INFORME i la seva publicació i difusió és un peatge inevitable. L'assumim en benefici d'una anàlisi rigorosa que descansa en l'avaluació de l'important devessall de dades que la realitat sociolingüística, en metamorfosi constant, ens proporciona. Això motiva que l'evolució del context sociopolític l'any 2014 se superposi, de vegades, a algunes de les reflexions suscitades pels esdeveniments ocorreguts l'any 2013. Demanem al lector que ho tingui present en tot moment.

En l'àmbit econòmic, l'any 2013 acull alguns indicadors moderadament esperançadors. Així, en un context de crisi econòmica severa, les grans dades macroeconòmiques comencen a repuntar tímidament i les xifres d'atur experimenten al llarg de l'any retrocessos lleugers. Val a dir, però, que la xifra d'aturats el primer trimestre de 2013 assoleix el seu màxim històric amb gairebé 1.800.000 persones, un 26,6% de la població activa dels territoris de parla catalana. El País Valencià, amb un 28,6% de desocupació, és la regió més damnificada.

Pel que fa a l'estructura poblacional, la gran novetat de 2013 és que per primer cop el conjunt de territoris catalanòfons perd població. Amb un saldo negatiu de poc més de 35.000 persones, l'aturada del creixement de la població, ja visible l'any 2010, entra en una nova dimensió. El nou context socioeconòmic propiciarà un increment de les xifres negatives dels fluxos demogràfics, unes xifres on a poc a poc comença a treure el cap l'emigració d'autòctons a la recerca d'un futur econòmic millor. Mentrestant, amb una exigua taxa de l'1,2% de naixements per defuncions, el creixement natural continua la dinàmica de replegament iniciada l'any 2008. Tot plegat situa la xifra general de residents a la comunitat lingüística catalana al voltant dels 13,6 milions.

Pel que fa a l'anàlisi demolingüística, l'any 2013 han començat a aparèixer les dades del cens de la Població de 2011. Val a dir que aquestes dades, a hores d'ara només disponibles per a Catalunya i les Illes Balears, si bé no ens permeten una actualització de les que vam oferir en l'informe del 2012, en canvi propicien una anàlisi paral·lela a les realitzades fins ara a partir d'instruments estadístics com el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura i les Enquestes d'Usos Lingüístics (EUL). D'altra banda, la publicació d'anàlisis més detallades d'enquestes anteriors al període avaluat ens ha

permès dirigir la nostra atenció sobre algunes dinàmiques que en informes precedents consideràvem estabilitzades.

En relació amb les dades censals sobre coneixement de la llengua, aquest INFORME n'ha estudiat l'evolució de les competències entre els anys 1986 i 2011 a Catalunya i a les Illes Balears. Més enllà de les xifres absolutes i dels indicadors percentuals, l'anàlisi efectuada corrobora les tendències ja conegudes i aporta matisos interpretatius interessants. Sens dubte, el contrast entre els increments de parlants i els fluxos poblacionals ens dóna una idea més clara de l'evolució percentual de la competència oral activa de la llengua catalana. Així, en el marc d'un increment de parlants espectacular durant les dues dècades i mitja esmentades (1,6 milions de persones a Catalunya i més de 170.000 a les Illes Balears), la seva correlació amb el creixement poblacional (1,45 milions a Catalunya i quasi 335.000 a les Illes Balears) ens proporciona una periodització diferent a l'hora de definir els grans moments demolingüístics. A Catalunya, doncs, l'estabilització percentual s'inicia l'any 1996 i dóna pas a un lleuger decrement que el 2011 estableix que sap parlar català un 73,2% de la població. La causa més determinant ha estat, òbviament, l'alteració demolingüística que han ocasionat les migracions contemporànies. A les Illes Balears, en canvi, s'ha passat d'un període (1986-2001) en què els percentatges de creixement de parlants eren inferiors als de l'increment de la població, a un altre (2001-2011) en què, malgrat haver-se duplicat la taxa de creixement poblacional, l'importantíssim increment de parlants ha permès mantenir les estimacions percentuals, el 2011 d'un 63,4% de persones que declaren saber parlar la llengua. Sens dubte una bona notícia en perspectiva diacrònica que no ens ha de fer perdre de vista que més d'una tercera part de la població insular declara no saber parlar català.

Quant a l'anàlisi de diversos indicadors sociolingüístics que ens han proporcionat diferents treballs apareguts el 2013, començarem per fer alguna consideració sobre l'estat de la transmissió lingüística intergeneracional de la llengua catalana. Tal com hem anat dient en informes anteriors, a partir de l'onada d'enquestes EUL efectuades entre els anys 2003 i 2004 tenim una primera diagnosi de la globalitat de la comunitat lingüística. Deu anys enrere, doncs, s'havien detectat tres dinàmiques diferenciades: territoris amb avenços apreciables en la transmissió intergeneracional (Andorra, Catalunya i les Illes Balears), territoris amb la transmissió estancada (el País Valencià i la Franja) i, finalment, territoris on la transmissió s'havia trencat dècades enrere. Del conjunt de regions apuntades, només dues van actualitzar les dades el 2008, Catalunya i les Illes Balears. D'aquesta manera s'ha pogut observar un comportament diferent en cada territori: mentre que l'anàlisi longitudinal mostra que a Catalunya la transmissió avança de manera sostinguda, en canvi a les Illes la tendència positiva es pot haver començat a afeblir. D'altra banda, a tots dos territoris els al·loglots familiars adopten d'una manera preferent la llengua castellana mentre que els guanys que experimenta la llengua catalana arriben de la mà de persones d'origen castellanoparlant. Caldrà estar atents a l'evolució d'un indicador estructural tan important.

Encara fent atenció a la transmissió lingüística, el 2013 ens proporciona una notícia més elaborada sobre l'estat genèric d'estancament amb què era definida segons les dades de l'enquesta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua de 2004. Ens arriba de la mà d'una anàlisi territorialitzada que en detecta diferències substancials. Així, d'una banda, es contraposen zones amb dinàmiques clarament divergents: una de creixement, al voltant de 7 punts percentuals, i una altra de trencament de la transmissió, amb dades al voltant de 4 punts percentuals negatius. Totes dues acullen dimensions demogràfiques similars, al voltant del 40% de la població cadascuna. Ara bé, mentre que la primera acull (de manera discontínua) la població resident en pobles i ciutats petites preferentment, l'altra compta amb les quatre ciutats més poblades del País Valencià, on trobem percentatges importants de catalanoparlants que no transmeten la llengua als seus fills (17% a Elx, 20% a València, 21% a Castelló i 38% a Alacant). El 20% de població restant es troba en àrees que mostren una dinàmica lleugerament positiva. Sense dades actualitzades, queda clar, doncs, que la pugna entre dos capteniments tan oposats com els descrits serà determinant en l'evolució futura de la llengua al País Valencià.

Pel que fa als usos lingüístics, comptem amb estudis que aporten informació sobre Catalunya i el País Valencià. En relació amb Catalunya, és important destacar que l'estudi longitudinal entre els anys 1997 i 2008 en diagnostica un decrement, més destacable en termes percentuals que en nombres absoluts. Aquesta disminució s'observa en tots els contextos explorats (botigues, metges i bancs) i té una cruesa especial en l'àmbit financer. En consonància amb el que s'acaba de dir, es constata una disminució de la llengua habitual a la vora de l'evolució positiva dels indicadors de la llengua inicial i d'identificació. Un dinàmica positiva que caldrà avaluar amb atenció a mesura que avanci la sèrie longitudinal de les enquestes EUL. En aquest sentit convé recordar que en l'informe del 2012 ja alertàvem sobre el decrement constatat en el nombre de parlants inicials de català a Catalunya entre els anys 2003 i 2008.

Al País Valencià la disminució dels indicadors d'ús ja es visualitza a partir de 1995. En aquest sentit no és sobrer recordar que és el moment en què, d'una banda, el Partit Popular inicia un llarg periple en el poder que arriba a l'actualitat, i de l'altra, les noves migracions comencen a trasbalsar l'estructura demogràfica vigent. Pel que fa al període 2005-2010, l'explotació de les enquestes del Servici d'Investigacions i Estudis Sociolingüístics de la Generalitat Valenciana ens dóna notícia recent sobre un decrement general de l'ús d'aproximadament tres punts percentuals. A propòsit d'això voldríem fer un parell de consideracions. La primera, positiva, que situa el decrement en l'ús (i en el coneixement) fora del col·lectiu de parlants inicials de llengua catalana, el qual contràriament mostraria símptomes de recuperació. La segona, negativa, singularitza el comportament negatiu en el context d'ús de la llengua amb els amics. Dit això, voldríem advertir que el futur de la llengua catalana al País Valencià passa per sortir del clos dels usos dels catalanoparlants en la privacitat comunicativa, sobretot si

es preveu que en el marc de la transformació demogràfica apuntada la composició dels autòctons no serà favorable precisament al grup que mostra més lleialtat lingüística.

El context sociopolític esdevé fonamental a l'hora de caracteritzar la dinàmica dels diferents territoris de la comunitat lingüística catalana. Així, la intervenció o la desatenció sobre les llengües de l'ecosistema comunicatiu gestionat esdevé un factor crucial a l'hora de definir l'horitzó sociolingüístic. Això fa que en situacions de contacte de llengües els lideratges institucionals exerceixin un paper destacat. En el marc de la política i la planificació lingüística, la intervenció feta des de l'exercici del poder s'anomena acció *de dalt a baix.* Des d'aquesta perspectiva, l'heterogeneïtat territorial i, per tant, sociopolítica de l'àmbit lingüístic catalanòfon acostuma a oferir-nos una imatge calidoscòpica, amb disputes sobre la funcionalitat comunicativa de les llengües que poden arribar a mostrar divergències substancials.

A l'informe del 2011 ja es va posar un èmfasi especial en els importants canvis polítics que es van produir en la gestió del poder central i territorial a l'Estat espanyol. Canvis que, majoritàriament, implicaven el trencament d'una dinàmica política més favorable a la normalització de la llengua catalana. L'any 2012, després d'un període d'acomodació administrativa, les noves directrius van començar a mostrar-se amb tota la seva cruesa. Així, en el marc d'una ofensiva general contra l'estatus normatiu de la llengua catalana, les autonomies on el Partit Popular va recuperar l'hegemonia van iniciar una croada contra el reconeixement, la protecció jurídica i la normalització lingüística del català. Els territoris on es va produir l'esmentada involució van ser Aragó i les Illes Balears. Al País Valencià, la continuïtat en el poder de l'esmentat grup polític, va rutinitzar una política lingüística que, com han demostrat les dades sociolingüístiques a l'abast, ha estat molt perjudicial per la vitalitat i l'ús de la llengua. Arribats al 2013, al bell mig de les legislatures iniciades el 2011, la consolidació de les noves orientacions ideològiques en relació amb el paper de la llengua catalana en el seu territori històric faran evident una involució sense precedents. Paral·lelament, fora de l'Estat espanyol, s'obren noves perspectives, especialment a França, on el nou Govern de François Hollande permet reeditar un nou debat sobre la diversitat lingüística a l'hexàgon francès.

L'any 2013 ha acollit una activitat jurídica notable en l'àmbit lingüístic de la llengua catalana pertanyent a l'Estat espanyol. El nou catàleg normatiu que ha d'administrar, directament o indirecta, la funcionalitat de la llengua ens aporta accions positives i unes altres de clarament negatives. Aquestes darreres ens arriben de la mà dels governs autonòmics ens mans del Partit Popular i del propi Govern de l'estat. D'altra banda, a Catalunya la no aplicació de les lleis del codi de consum i del cinema, pendents de la resolució del recurs d'inconstitucionalitat interposat, alenteix l'avenç de la llengua catalana en aquests sectors. Vegem-ho sumàriament.A la Comunitat Aragonesa s'aprova la Llei 3/2013, del 9 de maig, d'ús, protecció i promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó. Tal com dèiem en l'informe del 2012 a propòsit del projecte de llei, la nova norma legislativa ha derivat en un canvi del

nom de la llengua que ens ha instal·lat en un paroxisme majúscul. Així, la llengua catalana en territori aragonès passaria a denominar-se: «llengua aragonesa pròpia de l'àrea oriental de la comunitat autònoma» (popularment conegut com a LAPAO). Tanmateix, voldríem insistir en el fet que, sense negar la importància del litigi onomàstic que ha impulsat, l'aspecte més negatiu l'hem de cercar en la promulgació d'una normativa absolutament ineficient a l'hora de subvertir l'estatus de minoració de la llengua catalana en territori aragonès.

Les Illes Balears és l'altre territori on la llengua catalana ha estat especialment damnificada l'any 2013. En l'informe del 2012 fèiem atenció sobre un afer legislatiu de gran transcendència per a la llengua: l'aprovació de la Llei 9/2012, del 19 de juliol. La promulgació d'aquesta llei va suposar una reforma legal que motivaria l'adaptació als seus postulats de la regulació legal vigent vinculada a la llengua catalana. La nova reglamentació tenia com a objectiu central suprimir el requisit de coneixement de la llengua catalana per a l'accés a la funció pública, fet que va motivar que l'oposició política al Parlament balear n'interposés un recurs d'inconstitucional. Doncs bé, el 26 de setembre de 2013 el Ple del tribunal Constitucional ha emès una sentència que el desestima.

D'altra banda, el món de l'ensenyament balear i la societat en general assistiran a un canvi de normativa d'una transcendència especial. Així, s'aprova el Decret 15/2013, del 19 d'abril, pel qual es regula el tractament integral de les llengües als centres docents no universitaris de les Illes. Un decret al qual uns mesos més tard l'acompanyarà un altre, el Decret 5/2013, del 6 de setembre, pel qual s'adopten un seguit de mesures urgents perquè la implantació del TIL sigui efectiva el curs 2013-2014. Aquestes mesures legislatives, que concitaran un enorme rebuig social, torpedinen el consens que va assolir l'anomenat «decret de mínims» vigent i redueixen sensiblement la presència de la llengua catalana en l'entorn educatiu.

Al País Valencià, les notícies més ressenyables giren al voltant de l'àmbit de la comunicació. La primera, que ha generat una convulsió social enorme, ha estat el tancament dels mitjans de comunicació audiovisuals de la Generalitat Valenciana. Amb aquesta finalitat s'aprova la Llei 4/2013, de la Generalitat, de supressió de la prestació de serveis de radiodifusió i televisió en l'àmbit autonòmic, de titularitat de la Generalitat, com també de liquidació i difusió de Radiotelevisió Valenciana. La segona, que ha acabat d'encongir l'espai de presència mediàtica de la llengua catalana, ha estat l'expedient sancionador a Acció Cultural del País Valencià incoat pel Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme a finals d'any. Aquest expedient ha motivat que el gener de 2014 es deixin de rebre les emissions de Catalunya Ràdio i de Catalunya Informació en el territori valencià. Sens dubte, som al davant d'un autèntic atemptat contra un dels principals agents difusors de la llengua i la cultura pròpies. Aquest fet, juntament amb l'evolució que ha pres la nova deriva trilingüista en el món educatiu, obren un nou escenari on el procés institucional d'afebliment de la llengua erosiona uns àmbits fonamentals per a la seva rehabilitació.

A Catalunya, el 2013 no hi ha hagut modificacions ressenyables en el corpus normatiu d'incidència lingüística. En l'àmbit polític, el debat sobiranista ha fet un pas de gran importància amb l'establiment de la data i la pregunta de la consulta al poble de Catalunya sobre el seu futur polític. Mentrestant, en relació amb la llengua, a la incertesa que va suposar la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, del 28 de juny, que qüestionava tot un seguit de preceptes lingüístics de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya renovat, s'hi ha afegit l'aprovació de la Llei orgànica 8/2013, del 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, (LOMCE), coneguda popularment com la «Llei Wert». Aquesta llei, emparant-se en una interpretació clarament restrictiva de la sentència esmentada, posa contra les cordes els fonaments del model de conjunció lingüística escolar, veritable punta de llança del procés de normalització lingüística a Catalunya, lloat per la comissió d'experts de la Unió Europea.

Certament, la nova doctrina que ha generat la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010 planteja un bon grapat d'incògnites en relació amb l'evolució futura del dret lingüístic. A poc a poc se n'estan patint les conseqüències. Un exemple palmari ens l'ofereix la Interlocutòria de la Secció 5a del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, del 6 de març de 2013, mitjançant la qual es requereix a la Conselleria d'Ensenyament l'adaptació a la nova situació que ha generat la sentència del TC, un nou escenari que preveu la vehicularitat de la llengua castellana en el sistema educatiu català. Aquesta resolució anticipa el sentit de tot un seguit de resolucions judicials pendents contra disposicions legislatives que regulen importants prerrogatives lingüístiques a Catalunya (la Llei d'acollida de les persones immigrades i retornades a Catalunya, el Codi de consum, la Llei d'educació, la Llei de cinema o la Llei de l'occità).

En relació amb el que s'acaba de dir, és important destacar que el Govern català ha reaccionat amb fermesa. Així, en resposta a l'escenari involutiu que s'ha descrit, el Departament de Cultura ha elaborat un Pla de mesures urgents, multisectorial, que té com a objectiu la projecció del català com a llengua de prestigi i de cultura. Unes mesures que caldrà aplicar de manera peremptòria per tal de millorar, per exemple, la presència de la llengua catalana en el món de la justícia. Aquest àmbit, històricament refractari a la presència del català, segons l'actualització estadística corresponent a l'any 2012, ofereix unes dades desoladores, que situen la presència del català en un exigu 12,7%. D'altra banda, un altre àmbit on hi ha una important tasca a fer de promoció de la llengua és el socioeconòmic.

A Andorra, l'Alguer i la Catalunya del Nord no hi va haver una activitat legislativa remarcable. Si de cas, tal com vam fer en l'informe del 2012, destacaríem el debat parlamentari suscitat al voltant de la protecció de la diversitat lingüística a Itàlia i França, estats que encara no han ratificat la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. Així, a la Catalunya del Nord caldrà estar atents a les recomanacions del nounat Comitè consultiu per a la promoció de les llengües regionals i la pluralitat lingüística interna. I a l'Alguer, a l'evolució de la iniciativa legislativa del Consell Regional de Sardenya destinada a garantir l'oficialitat de sard i del català.

En relació amb la política de promoció de la diversitat lingüística de l'Estat espanyol des del Govern central, la inacció legislativa contrasta amb la vehemència que els temes lingüístics han suscitat a les Corts. Alhora, el Parlament europeu ha resultat un escenari propici per al debat i la denúncia sobre qüestions vinculades amb la llengua catalana.

Tal com s'ha pogut comprovar en els paràgrafs precedents, el focus de tensió més important s'ha centrat en la gestió lingüística del món educatiu. Si a Catalunya el setge legislatiu impulsat per la nova conjuntura política ha propiciat un important enfrontament entre el poder de l'Estat i el poder autonòmic, a les Illes Balears i al País Valencià la nova regulació ha emparat la posada en marxa de nous models de gestió lingüística a l'escola. A les Illes Balears, tal com anunciàvem a l'informe del 2012, el curs 2012-2013 per primer cop es va propiciar la tria de llengua vehicular al 2n cicle d'educació infantil i al 1r cicle d'educació primària. Alhora, al País Valencià el nou decret de plurilingüisme es va començar a implantar al 2n cicle d'educació infantil el curs 2012-2013. El curs 2013-2014 s'ha continuat avançant en la mateixa línia. D'altra banda, convé destacar que al País Valencià l'increment d'alumnat en programes educatius en valencià (33%) contrasta amb les amenaces de tancament de línies en valencià. Segons dades d'Escola Valenciana, el curs 2013-2014, 14.000 alumnes no s'hi van poder inscriure i la xifra d'alumnes d'infantil i primària que volen estudiar en valencià i no poden s'elevaria a 126.000. Encara és aviat per a avaluar el veritable impacte dels esmentats models, pretesament multilingües, en la presència de la llengua catalana a l'ensenyament. De qualsevol manera, la ideologia que els inspira, presentada com a igualitarista, no fa presagiar res de bo ja que descansa en una realitat sociolingüística profundament desequilibrada.

A la resta de territoris, la situació de la llengua a l'ensenyament va seguir la dinàmica descrita en l'informe anterior: consolidació d'una lleugera supremacia de l'escola andorrana (40,09% de l'alumnat) enfront de la francesa (31,21%) i l'espanyola (28,69%), estabilització de la presència del català a la Catalunya del Nord en un context general altament deficitari i residualització de la presència de la llengua catalana a l'ensenyament de l'Alguer.

En un context institucional d'hostilitat manifesta contra la llengua com el descrit en determinats territoris, la dinàmica planificadora *de baix a dalt* ha tingut una rellevància especial. Val a dir que des del 2011 el protagonisme l'han (quasi) monopolitzat els sectors favorables a la normalització lingüística de la llengua catalana. A Catalunya, Òmnium Cultural, amb organitzacions com Plataforma per la Llengua i Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia, han liderat la resposta ciutadana a la pressió legislativa anteriorment apuntada. I plataformes com Somescola.cat han organitzat una gran quantitat d'actes informatius i reivindicatius per tot el territori. Al País Valencià, Acció Cultural del País Valencià, de la mà d'entitats com Escola Valenciana o el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià, han continuat denunciant la política institucional, tot presentant alternatives molt ben fonamentades al nou decret del

multilingüisme. A les Illes, l'extraordinària gravetat de les mesures impulsades pel Govern del Partit Popular ha ocasionat un fort moviment de protesta encapçalat per Obra Cultural Balear i l'Assemblea de Docents de les Illes. Finalment, tal com vam advertir en l'informe del 2012, diverses entitats aixoplugades en la plataforma Iniciativa Cultural de la Franja, han intensificat el seu moviment de protesta contra l'ofensiva legislativa del Govern aragonès. En relació amb els casos balear i aragonès és ressenyable el posicionament del Parlament de Catalunya mitjançant una Resolució 323/X, del 27 de setembre de 2013 on denuncia les iniciatives legislatives dels governs respectius comentades anteriorment i requereix al Govern de l'Estat el compliment de les recomanacions del Comitè d'Experts i del Comitè de Ministres del Consell d'Europa emeses en el tercer informe de seguiment del compliment del tractat de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.

En relació amb el conjunt de l'oferta i del consum mediàtic i de productes culturals, la situació va continuar sent de forta minoració. Tanmateix, si l'avaluem per sectors i per territoris la imatge general ens ofereix matisos importants. D'entrada, des de la perspectiva territorial, Catalunya i Andorra mostren una dinàmica sensiblement diferent de la resta de territoris. Mentre que als primers l'oferta i el consum van en augment i mostren xifres esperançadores, als segons són baixes o testimonials.

A Catalunya, els progressos apuntats ja des de l'informe del 2011 en la premsa diària en català, el 2013 s'han consolidat. Així, els exemplars en català difosos han arribat al 28,9%, una xifra que s'eleva al 42,3% si considerem únicament el subsector dels diaris de pagament. Tanmateix, el consum de revistes en castellà, en tot l'àmbit lingüístic, és clarament majoritari. Pel que fa a la ràdio en català, també a Catalunya, s'ha consolidat un fenomen d'expansió de l'audiència que ha aconseguit superar clarament la de la ràdio en castellà (59,3% enfront un 40,7%). Finalment, la televisió en llengua catalana va mostrar bones xifres de quota de pantalla i, malgrat les cauteles expressades a l'informe del 2012, sembla que el sector de la televisió local, on la llengua catalana té una presència força destacada, està fent front a la crisi amb determinació.

Malauradament, el consum mediàtic en llengua catalana a les Illes Balears i al País Valencià, clarament minoritari, segueix una línia de contracció des de l'any 2011. La invisibilització de la llengua catalana en els mitjans de comunicació audiovisuals al País Valencià, tractada abastament en aquest INFORME, ha estat una de les pitjors notícies que ens ha deparat l'any avaluat. Sens dubte, la crisi i les polítiques lingüístiques impulsades pels governs autonòmics hi han tingut molt a veure.

En els àmbits del cinema i la música en català el creixement que s'ha experimentat ha estat molt exigu. En el sector del cinema el diàleg institucional del Govern català amb les *majors* no dóna els fruits desitjats. El món del llibre sembla que ha estabilitzat la seva producció i ha superat els 10.000 títols en tot l'àmbit lingüístic, una xifra de normalitat cultural per a una comunitat lingüística de les dimensions de la catalana. I, finalment, les dades més favorables ens arriben del món de la Xarxa. En aquest context

la llengua catalana avança de manera sostinguda. En l'informe del 2012 donàvem notícia de la seva presència destacada en entorns com Twitter (dinovena llengua més emprada) i Viquipèdia. En aquest INFORME destacarem el predomini aclaparador del català en els mitjans en línia ubicats a Catalunya.

Clourem les conclusions de l'informe del 2013 posant l'atenció en l'estat de (des)cohesió de la comunitat lingüística catalana. Com és sabut, la fragmentació administrativa i l'absència de relacions fluïdes entre bona part dels territoris de l'àmbit lingüístic esdevenen un entrebanc molt important per a bastir sinergies. En el període estudiant s'ha constatat que el conjunt d'adversitats generades per un entorn sociopolític hostil cap a la llengua catalana ha propiciat novament reaccions de solidaritat interterritorial remarcables. Aquestes han depassat el teixit estrictament social i han amarat també l'institucional. Sens dubte, els diversos posicionaments expressats pel Govern català, seguint una tendència iniciada l'any 2012, suposen un salt qualitatiu en la defensa de la llengua en tota la seva extensió territorial.

La conflictivitat detectada en aquest apartat es va mostrar des de diversos vèrtexs. En destacarem tres: la qüestió onomàstica, la gestió de la normativa lingüística i l'espai comunicatiu. Tal com avançàvem en l'informe del 2012, el litigi onomàstic, sempre latent al País Valencià, va assolir una nova dimensió a Aragó i, mitjançant circumloquis diversos que evitaven el terme català, va tornar a aparèixer a les Illes Balears. Aquest litigi s'ha mantingut el 2013 i ha tingut derivades que han afectat qüestions cabdals com la unitat de la llengua o la gestió unitària del codi lingüístic. Així, amb l'aprovació de la nova llei de llengües a Aragó la deriva secessionista ha fet un pas més ja que contempla la creació d'una Academia Aragonesa de la Lengua que hauria de ser el referent normatiu del català i de l'aragonès. Paral·lelament, a les Illes, el mateix president Bauzá anuncia un retorn als posicionaments particularistes en la tria del model de llengua de la formalitat comunicativa. I, finalment, del Parlament Valencià sorgeix l'enèsima ocurrència, aquest cop respecte a la reivindicació d'un origen ibèric per a la varietat valenciana. En canvi, és de justícia remarcar la dissidència de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua envers alguns posicionaments de l'entorn polític que governa les institucions valencianes que qüestionen la unitat de la llengua. Una unitat que el món judicial, amb sentències diverses l'any 2013, corrobora de manera contundent. Quant a l'espai comunicatiu, ja ens hem referit abastament a la nova situació que afronta la llengua al País Valencià, sense mitjans audiovisuals propis i amb la recepció dels de Catalunya estroncada.

La consolidació de l'Institut Ramon Llull i la Fundació Llull, destacada en informes anteriors, ha impulsat una activitat intensa de promoció exterior de la llengua catalana i de la cultura que s'hi vehicula. Malgrat la crisi, l'any 2013 l'esmentada activitat es va mantenir. Les novetats més destacades han estat la incorporació de l'Ajuntament de Barcelona i d'un conjunt de municipis insulars aixoplugats en la Xarxa de municipis i entitats de les Illes Balears. Aquest darrer col·lectiu ha pal·liat la sortida de la institució del Govern balear apuntada en l'informe del 2012. En aquest apartat també voldríem

destacar el paper, cada cop més important, de la Xarxa Vives d'Universitats. La consolidació d'aquest espai universitari, la regió Vives, ha aportat una extraordinària efectivitat a l'hora de plantejar polítiques lingüístiques comunes per al món universitari de l'àmbit lingüístic.

A partir de les consideracions expressades en les línies precedents, es pot afirmar que el conjunt de la comunitat lingüística catalana acull un ventall ben matisat de situacions sociolingüístiques. Així, s'hi poden trobar regions on les expectatives de normalitat lingüística són plenament justificades (Catalunya i Andorra) i unes altres amb uns indicadors sociolingüístics força deficitaris (Catalunya del Nord i l'Alguer). Al bell mig d'aquests dos grups hi ha tres territoris (Illes Balears, País Valencià i la Franja) on la llengua pateix de manera especial els embats d'una administració autonòmica que no només no ha apostat decididament per la rehabilitació de la llengua històrica, sinó que està potenciant mesures que a mitjà termini poden alterar greument la funcionalitat comunicativa del català en el seu ecosistema històric.

Així i tot, en la seva globalitat la llengua catalana va fent el seu camí cap a la normalitat lingüística. Un camí lent en el millor dels casos. I tortuós en una part substancial del seu àmbit lingüístic. En l'apartat de les fortaleses presenta una demografia important, que la consolida com una llengua mitjana situada entre les cent primeres llengües del món segons el nombre de parlants. També és destacable l'increment sostingut del nombre de persones que declaren conèixer-la. Un coneixement, això sí, força desequilibrat segons les habilitats (entendre, parlar, llegir i escriure) i segons els territoris. Aquest coneixement no se susbstancia sempre en un ús habitual, però es manté força estable en el col·lectiu de parlants nadius. Correlativament, en l'apartat de les febleses destaca la dificultat d'atreure coneixedors cap un ús efectiu de la llengua. Un dèficit que n'entorpeix l'adopció entre el col·lectiu de nouvinguts i dificulta l'objectiu de fer del català la llengua de cohesió social.

Tot plegat, malgrat les incerteses que generen l'ofensiva judicial contra l'estatus de la llengua i les polítiques d'hostilitat manifesta d'algunes elits que ocupen ara el poder en determinats territoris, ens porta a concloure que el futur de la llengua, si més no en una part important de la comunitat lingüística, encara és a les nostres mans.